

Bohóckodás, bukfencek – halál komolyan

Bettes Pista hatvan évére

Ülök Bettes Pistával egy pozsonyi kávézó teraszán. Lóg az eső lába, kortyolunk, ki ezt, ki azt. Nagyon ritkán futunk össze; olykor azzal áltatom magam, hogy felgyorsult az élet, mindenki rohan, ami nem is áltatás, véres valóság. Pályáink olyanok, mint a végtelenbe futó egyenesek, amelyek néha bukfencet vetnek, és találkoznak. Pedig mindketten felvidékiek, gömöriek,

pozsonyiak, miegymások vagyunk. Pályáját a kezdetektől figyelem, amikor a Főnix-füzetekben megjelent első kötete, majd sűrűn a többi. Nagyjából ötévente. Szerkeszteni is volt szerencsém egyet, azt, amelyikben a madarak hangján szól, Herman Ottó leírása szerint (*Tio-tio-tio-tinx*). Már ebből is látszik az a műfaji sokszínűség, amely Pistát jellemzi. Sokfelé kalandozását nem tisztem összefogni. Van itt bölcsélet, apokalipszis, orosz mese, nyolcezer éves haiku. De hát erről szóljanak a kritikusok, már ha vannak még ilyenek.

Kevés felvidéki költőtől szoktam verset mormolni az orrom alatt. Talán féltucatnyi név, néhány sorral, egy-egy versszakkal ragadt meg az évtizedek során. Ez persze nem minősítés, sem értéktétel; egyszerűen ízlés és rokonság kérdése. De nagyon gyakran kapom magam azon, hogy azt dűnnyögöm, immár az unokámnak is: „megyalibabuliba”. Ez viszont már értéktételnek is beillik, hiszen a versek jönnek-mennek, mint a vonatok, elcsattognak, berohannak egy alagútba, amit feledésnek hívnak, még

a füstjüket is beszippantva nyeli el őket valami őshomály. Csak ez a bettespistas libabuli...

Gömörről ejtünk szót, meg a gyerekkorról, arról a világról, amely a szemünk láttán omlott össze, hogy egész életünket bolyongással és helykereséssel töltjük, ki így, ki úgy. S lám, bele is vénültünk, szinte észrevétlenül. Arról, hogy a korabeli vonalas kritika gorombán bánt velünk, de szerencsére túléltek. De ha én nem találtam a helyem az ántivilágban, Pista még úgy sem. Tulajdonképpen ma sem, ebben a „szabad” világban, ahol a liberális szemlélet azt sutyorássza: virágozzék minden virág. Csak az a baj, hogy rendszerint megjelenik Baudelaire tehene, és lelegeli a rétet. Vagy Ady csorda népei? Magyarán, arról szól az életünk, hogy meglegyen a betevő, legyen hol aludni, és legyen miből fizetni az államnak, amely sosem volt jóságos, mostanában különösen nem az.

„Hogy lett ebből hatvan év?” sóhajt Pista, mintha kisebb csodának tartaná, hogy egyáltalán megérte. Megérte? Buta kérdés. Pista par excellence költő, nem volt választása. Mint egy eltévedt pillangó, csapong összevissza, hol itt tűnik fel, hol ott. Hol Pozsonyban, hol Rimaszombatban, hol Budapesten, néha a Tátrában, vagy olyan jeles helyeken, mint Zádor vagy Radnót. És játszi könnyedséggel szórja maga után a verseket, hátha kikel belőlük valami jövő. De vigyázat! A könnyedség és a grimaszok, a szarkazmus és a groteszkek mögött fájdalmas valóság van, és sok szomorúság. De hát tudjuk, *„Amikor verset ír az ember; / mindig más volna jó, / a szárazföld helyett a tenger; / kocsi helyett hajó. / Amikor verset ír az ember / nem írni volna jó.”*

Írjal csak Pista, sokáig. Akár tetszik, akár nem. Isten és a madarak gyönyörűségére.

Kövesdi Károly

Bettes István

Galibabu abuliba

(gagaga)

hualibahualiba
fotalibafotaliba
abulibaabuliba
bugilibabugiliba
csacsalibacsacsaliba
haalibahaaliba
bualibabualiba
apalibaapaliba
haalibahaaliba
csecselibacsecseliba
simulibasimuliba
pihalibapihaliba

kihilibakihaliba
hamalibahamaliba
adalibaadaliba
kapapalikapapali
adalibaadaliba
kapapalikapapali
adalibaadaliba
kapapalikapapali
hahalibahahaliba
bugalibabugaliba
behalibabehaliba
abulibaabuliba
abilubaubilaba *
galibabuabuliba
galibabuabuliba

bugalibaabuliba
dagilibadagiliba
sutapalisutapali
kukalibakukaliba
libamamalibamama
libapapalibapapa
libababalibababa
libababalibababa
haalibahaaliba
hahalibahahaliba
galibabuabuliba
gagagaga
hahahaha

* hogy a Luba lebabázzon (szlovák)

Levél barátainak

keresztetem a piros kőevőt
a vasorrú bába lányával
a piros kőevő most seprűnyélen repül
a bába lánya a föld alatt
törökülésben gubbaszt
bánatában zöldre mázolja magát
és egész nap szipogva
emlékköveket eszik

egyszer az is lehet
meglágyulnak a sínek
s a vonatok lágyan ringatnak
boldogságunk felé
a festőknek nem lesz szükségük színekre
költőknek szóra
hangra a zeneszerzőnek
jelentőségét veszti minden alapanyag
s a vonatok lágyan ringatnak
boldogságunk felé

lássátok be én itt
keveset tehetek
így aztán kínomban
lassan eszegetek
remélve egyszer majd
súlyosabb leszek
szavam tulajdonképpen
ugye megértetek?...

Mire eszmélünk

könnyedén merülve félálomban
úszott a lomha cet
bódító fuvallattal érintette
mintha csak Csuang Cét

Jónás is szundikált
a bálnában töksötét
de álmában egy réten
meglátta Csuang Cét

s így tovább – de ekkor
hajókürt hangja szól –
a cet erre megremeg
tarka pillangó száll
rét és tenger felett

Vallomás

„Szeretlek, ó szelíd ökör! Belőled
Erő és béke száll, nyugodt, komor:
Ha nézed a szabad, kövér mezőket,
Úgy állsz, akár egy zordon ércszobor.”
(Carducci: Az ökör.
Kosztolányi Dezső fordítása)

ó ökör – te szelíd...
vadságnak kéjvágynak
szügyedben nincs nyoma
erős izmos tested
szelídség temploma
ha fenn szárnyalnál ökör
galamb is lehetnél
mélabús bögéssel
igaz himnuszt zengnél
szabad kövér mezők
nyolcmázsás bajnoka
jámberságod utunk
vezérlő jároma

Századfordulós nosztalgiák

Ó, ótvaros órák!
Struccnyakú igricek...
Itt állunk pendületlenül.
Bibircsókos bandzsításaink
ürességtől kongnak.
Bendzsónk sutban hever,
csak a bendőnknek élünk.
Mint egy rég faragott kakaduba,
belénk száradnak a húrok.
Ki emlegeti ma a régvolt búr háborút?
...talán holmi gálalik
jöttment aligaligállok
gálalízek négy halfejű madrigál
pamuttógyű tontölye tohonyák
patolya pítitizes malonya agyonnyalomkák
intalepény pulypapukák
potyapia csurranapotyák...

Ó, ótvaros órák!
Struccnyakú igricek...
Itt állunk pendületlenül.

A hangya kalandja

(A glasznosztzy szorításában)

a hangya bolondja volt a sörnek
és a bolyból gyakran megszökött
népe szégyenére a léha
jöttment tücsökkel sörözött

a boly bolondja volt s az anyja
könnye folyton hullt ezért
apja kezdetben pirongatta
de levette róla két kezét

a Főhangya is emelte hangját
kongatván a vész harangját
– ne legyen e fajta rongya
ne rongálja jó hírét

ám a mi hangyánk a réten
fűszálak közt támolyogva
fittyet hányt a hangyabolyra
s a munkához való jogra
(a tücsök fizette sörét...)

Elégia az ígéről

az áhíthatnak vége
egy mondat sem áll össze –
azé lesz az ige
aki meghirdeti

a hit
lefolyóban szürcsög
múló habként apad
rajta
a szeretet

a vak remény
a kedély rabszolgája

az imádság
molyrágta szőnyegén
kárhóztak
egymás húsába marnak

Szászi Zoltán

Triptichon (etűdök)

1. Az utolsó magyar úr

Hát igen! Most, így tíz év elmúltával, jutott eszembe. Ahogy ott áll a leleplezésre váró Petőfi szobor tövében, már 62 évesen, de még mindig keményen, egyenes derékkal, kissé már ezüstös tarkóval, de végtelenül sármosan, kicsit tanácstalanul is, mert ugye a konferanszié arra vár, hogy elkezdhesse munkáját. De a rezesbanda megmakacsolta magát, a megváltónak se kezdtek bele az előre leegyeztetett Himnuszba. Nem maradt hát más hátra, mint kiállítás után még egy lépést előbbre és fohászkodva, tele tüdőből elkezdni: Isten, áldd meg a magyart! Közben fúj a szél, Tiszolc felől, észak felől, a Rima forrása felől gurult be a Tompa térre a szél, a kamerák monoculusai pásztázzák a tömeget, a zöld lepel alatt meg ott feszengett Petőfi.

Hát igen! Tíz éve, az uniós csatlakozás után néhány héttel, az EU-fóriás időkben állítottatott a rimaszombati Petőfi szobor. Ekkor láttam meg, ismertem meg teljes emberségében, alázatában egy embert. S elfogadtam. **Galán Gézá**t. Sokan nem szerették. Nem is biztos, hogy lehetett őt szeretni. Az se biztos, hogy igényt tartott volna rá mindenkitől. Sokan úgy meséltek róla, mint egy titánról. S nem biztos, hogy a titáni égés nem oltotta-e ki a művészi lángolást. Mindegy már. Nem ítélni, emlékezni szeretnék. Galán Gézára is. A Himnusz éneklő, Petőfibe élete hét évtizedén át végig hűségesen szerelmes előadóra, az állandóan Hazát – Hazát keresőre, azt építgetőre.

Nekem már csak legenda Galán Géza Rómeója, amire én emlékszem, az már az a nyolcvanszereplős, cigánybandás, lovas hintós, már-már valódi úri-muriba kis híján átcsapó Úri-muri előadás, előadások. Zselízen, meg egyebütt. Nem az én világom volt, de tiszteltem a teljesítményt, az akaratot, azt, hogy valaki mert távlatot, nagyot gondolni, s nem álmodta azt, hanem valóra váltotta. Galán Géza ilyen valóra váltó ember volt. Ha nem szólal meg a rezesbanda? Akkor el kell kezdeni énekelni. Ha nincs szerep, ha nincs itthoni lehetőség? Akkor irány a tengeren túl, vagy el nyugatra, délre, mindegy, csak játszani lehessen, csak a deszkákon, azokon a világot jelentő deszkákon kopjon el végleg az ember.

Hát igen! Vavreczky Géza volt még, amikor a legidősebb lánya megszületett. Ezt a lányt annak idején (húha, már lassan három és fél évtizede!) az egész ipolysági nyári művelődési tábor férfiközönsége folyamatosan bámulta. E jó ízlésű társaság tagjaként ismertem meg én is a színész lányát. Szép, üde, kedves, hamvas teremtés volt. Biztosan az is maradt! S miatta kezdtem el Galán Géza művészetével is foglalkozni. Ilyen egyszerű. Ilyen bonyolult.

Tíz éve még ott állt, mellére tett kézzel, fejében Petőfi verssorai. Felette, a zöld lepel alatt ott feszengett a költő. A táblabíró, aki hazaért, Gömörországba. S ezt a Gömörországot még mindig, ennyi év után is aláhúzza a számítógép magyar helyesírási korrektor programja. Egye fene! Nem ezen múlik.

Petőfi percei a segesvári ütközetben, ahogyan a költő és kortársai írásainak ismeretében átélte Galán Géza. Pillanattfelvétel az előadóestről • Gecse Attila felvétele

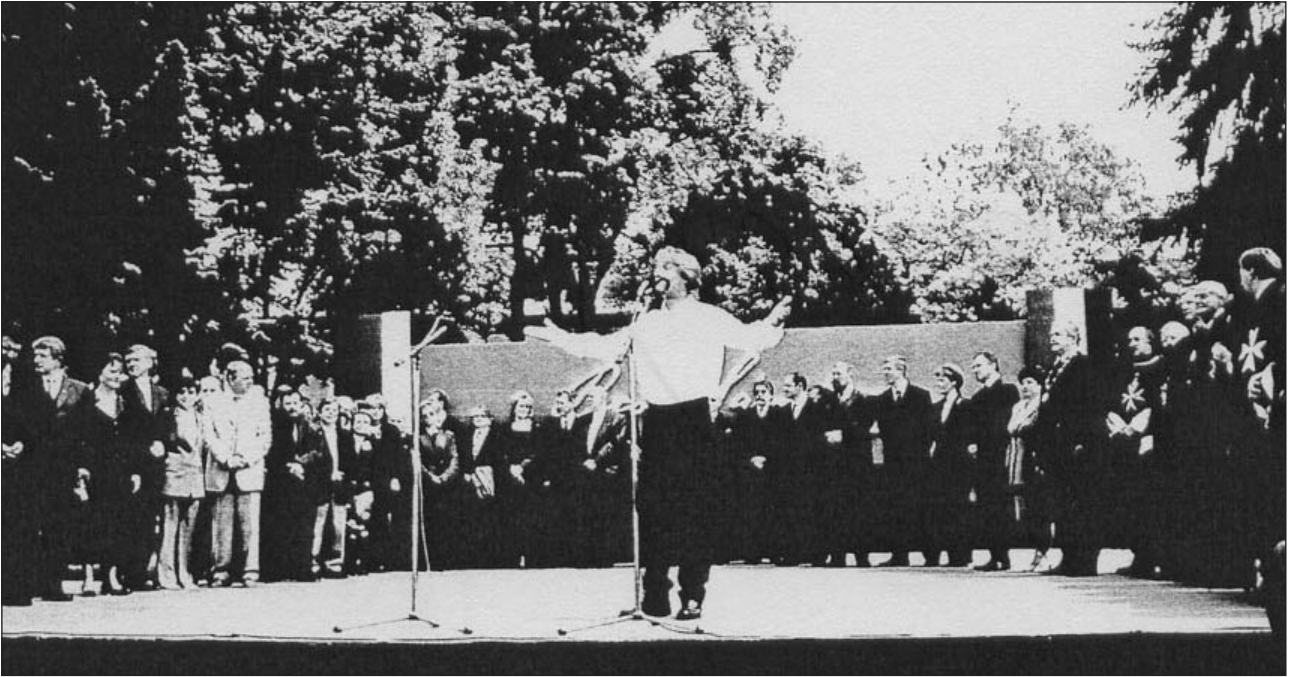
Az utolsó magyar úr volt ő! Kiállításban, nyakasságban, meg persze bohémságban, megbántottságban is. Kemény ember volt. Mintha egy századot tévedett volna a születésekor. Ha egy évszázaddal korábban született volna! Haj, micsoda legendáriuma lenne most a színészek közt. De mindig hálátlan az a kor, amiben él épp az ember. Akár utolsó magyar úrként, akár Petőfi hűséges szolgálójaként, bent mindig buzgó forradalmárként, de egyben vállalkozó szellemű színészként vagy producerként. Igazi magyar úr volt! Az utolsó!

Tíz év elpergett. Petőfi mered a szélbe, égbe, napnyugtába. Az ezüst halántékú szálegyenes férfi pedig porrá vált. Alig két éve. Nekem még most is ott áll, kicsit morcosnak látom, ahogy kemény, összevont szemöldöke alól nézi a rezesbandát, de marad a csend. Tenni kell! Hát balra fordul, a kiállításban társához, B. Kovács Istvánhoz, s félszavakból is értik, tenni kell! Isten áldd meg a magyart! – mert mi marad, ha már a rezesbanda is cserbenhagyja a hazatérő poétát ünnepelni akarókat!

2. Egészen le a tengerig

Nem is tudom, az elmúlt hét év alatt hány áradás zubbogott le a Dunán, s az abba belesiető Vágon, a Garamon, az Ipolyon. S azt sem tudom, milyen messze van a nagy víz, a végtelen csobogás és hullámmás helye, ha a Dunába dobott palackpostaként himbálózik le az üzenet, a Tengerig. Azt tudom csak, üzenet lettél, a Dunának piszkos hajjain utazó üzenet arról, mégis jó embernek lenni! Talán jó...

Megint Rimaszombat, 2004 májusának vége, a zöld lepel, a remény színe alatt bujkáló Petőfi szobor avatásának pillanatai bújtak elő. A lassú morajban, a figyelmes tekintetek ösztüzeiben **Kaszás Attila** lobogó alakja, s jól ismert, senkivel össze nem keverhető hangján a felzengő Petőfi vers foszlányai hullámszerűen felém. Ahogy ott állt, ez a szerény, ahogy a közönség soraiban becézték, ez a mi fiunk ember, ez a mi fajtánk, itthoni vérünk, ez a dédelgetett kedvesünk az ünnepi emelvényen, olyan volt, mint a fenyő a sziklaszirten, mint zsenge gyopár a hegycsúcson. Törekenyen, de elszán-

„Ne fogjon senki könnyelműen a húrok pengetéséhez...” • Gecse Attila felvétele

tan, életre szóló elhivatással, a hazába kapaszkodóan. De van-e itt haza még? Álmodjuk, Attila, kedves, próbáljuk újra-álmodni azt! Csak lesz egyszer, csak talán...

Tíz évvel ezelőtt végtelen szerényen, igaz tisztasággal Petőfi verset mondott Kaszás Attila Rimaszombatban, a Tompa téren. Bő tízezer ember előtt. Nem játszotta a nagy művészt, mert nem kellett azt neki megjátszania! Mert minden emberi gesztusából, alázatos viselkedéséből sugárzott a művészet, az alázatosság, s még az a, igen, az a kevesekre jellemző elhivatottság izzott kifelé, amelyet a terhek alatt nővők tudnak csak igazán megélni, s léleknek tűzévé, emlékezetesen elmondott verssé, soha el nem feledhető dallá gyúrni.

Még mindig, mindig olyan fiatal lenne, csak 54 éves! Ha élne... S már hét éve úton van, a Duna vize viszi messzire, egyenest a tengerbe, s onnan az Óceánba, eggyé válni a mindenséggel. Lehet-e a peremvidéki látva látható? Lehet-e munkával, tehetséggel, szorgalommal, akarattal peremvidékből példaértékű munkásságot felmutató egyéniséggé válni? Kaszás Attila volt az üzenet, hogy lehet. Lehetett. Lehet-e még? Csak talán!

Eljutott-e a Dunán porod le a tengerig? Azt kívántad, ha egyszer menni kell, el kell majd hajózni, akkor a habok vigyenek, s úgy lett. Menni kellett, s a port, amiből vétettél, s mivé váltál, a Duna vizébe eresztették. Az lett a te mozgó, élő, soha el nem múló és örökös sírod. Az emléked pedig a partot, József Attila cipőjét nyaldosó hullámok mozgása lesz, most és mindörökké. Már nem vigyázol e cseppnyi földre, el kellett menned mindörökre. De mennyi az a fény-év távolság? Van-e az igazán? Azt már tudom, ott van a tenger, s itt a hajó, és mindent, de mindent meg lehet érteni vagy semmit sem igazán. Senki nem tudta, s már nem is fogja úgy énekelni ezt a sort: Nekem itt van dolgom, nekem itt vannak álmaim...

Ezekbe az álmokba kapaszkodom, s látlak, a lobogó szélben, Rimaszombatban, tíz évvel ezelőtt. S most inkább

hallgatok. Felállnak köréd az árnyékok, s elkísérnek, el a messzi tengerig. Le a Dunán, le a Dunán...

3. Az öntés titkairól mit sem tudok...

Nem is nekem kellett azzal megbirkózni, voltak arra jeles alkotók, **Gyórfi Lajos**, szobrász, aki Izsó eredeti gipszmin-tája alapján készítette el ezt a nyalka férfit ábrázoló szobrot, meg **Varga Imre**, bronzöntő mester, aki tudja az érceknek a titkát. Mert halált hozó ágyút, harangot, meg költő arcát, alakját az örökkévalónak őrizendő művet egyaránt kiad magából ön és réz keveréke, csak a jó formán múlik.

Már ha a formánál tartok, ugyan a tartalom nélküli forma, vagy a formátlan tartalom állandó dilemmáját is meg kell, hogy említsem. Miért is? Mert a Te rimaszombati szobrodnál forma is és tartalom is egymásnak támasza. De mégis, a való életben másképpen is mehetnek a dolgok. Mert, de sokan vannak az acsargók, akik ugatnak mindenre, ami mozog, ami előbbre kívánja vinni vagy éppen meg óhajtja örökíteni az emberi teremtő lélek és szellem nagyságát. Ezek az acsargók, kik havi megélhetésért, tányérnyalásért, koncert, ülephizlaló hivatalért, alázatos firkászokként és hatalmi kiszolgálóként minden olyat dicsérnek, mire gazdájuk megrendelést ad, s mindent megugatnak, ahonnan nekik konc nem hull, vagy elverik onnan őket, mondva, hogy coki, kutya, takarodj, nem terem itt neked csont, nem a te hordádnak van itt terítve! Van ilyen csahos eb sok, Gömörben is, s még olyan is, amelyik nem áttall történelemhamisító uszítókat is dicsérgetni, hátha onnan is lehull neki valami! Ők azok, ezek a csahosok, akikben se tartalom, se forma, csak az ostoba becsvágy vulkánja, meg a tehetségtelenség lufinyi felhajtóereje tombol, miként vihar egy éjjeliedényben.

Jó hosszúra engedtem a felvezetést, táblabíró uram, de ki nem hagyhattam, mert emlékszem még arra, mikor bő tíz éve szobrod állítása körül mennyi ellenkező vagy irigy

Akik a szobrot bronzba öntötték s a talapzatot megalkották. Balról: Varga Imre és Györffy Lajos • Gecse Attila felvétele

csaholásnak, mennyi nímánd ember gáncsoskodásának voltam tanúja. Ugyanazok csaholtak, kik most is. Nem számít, legyen nekik boldogság a maguk szomorú butasága, mert Te táblabíró uram mégiscsak, mindezek ellenére itt állsz a tér egyik szélén. A másikon meg a barátod, így lega-

Az avatás után • Gecse Attila felvétele

lább kibeszélhető, mi s hol, miként miért is történt, talán még a megbocsátás is megeshet kettőtök között. Hát, ha itt így állsz a tér egyik szélén, te már csak tudod, a bronznál, ércnél maradandóbb emléked mégis a versek!

Mert a szoboröntés sok hibával járhat, elnézheti arcod vonását a szobrász, ügyetlen mester két orrot önthet, meg isten tudja, mi minden előfordulhat, még tán az is, hogy rossz anyagból keverik ki az ötvözetet, aztán úgy jársz, mint a losonci Kossuth apánk szobor, amelyet megevett az ónpestis. A verset azonban máris, már gondolat formájában javíthatod, s a nyomdafesték, a viharos időknek is jobban ellenáll olykor, mint a bronz, mert az hajlamosak akár ágyúnak is elrekvírálni.

Csak már most van még egy bajom! Igaz, szobrod nem fenyegeti semmi, és remélhetőleg nem is fogja, de a csahosok, táblabíró uram, na, azok a szobrod felállítása óta nem fogynak, csak szaporodnak. Nem átallnak hazudozni, hamisítani, hozzá udvari redaktorokkal csaholtatni, hogy haj micsoda, kicsoda is vagy te, s ugyan mit tettél te itt a világ fejlődéséért, meg mit keresel itt Rimaszombatban? Olyanok ezek a csahosok, táblabíró uram, mint a pestis, terjednek, városba besettenkedő patkányok hordozzák, félelmetes lesz, sötétlik tőle a lélek. Ez a baj! Meg az is, hogy tíz éve még másképpen volt. Akik akkor előtted tisztelegtek, ma ellenfelek. Sokan szóba sem állnak egymással. Ilyen az emberi természet. Pedig csak önmagához kéne hűnek még maradnia az embernek. Ha az, ha gondolkodó lény akar maradni!

Nehéz viselet a hűség, tudom. Petőfi Sándor! Támaszd meg bennem, ha szoborként is, azt a hűséget, amelytől tartást kapok, ember maradok!

Mester Györgyi Novellák

Frontkarácsony

Szakad a hó. Még ez is. Nem elég, hogy a hetek óta tartó kemény fagyok majdnem több kárt okoztak bennük, mint a golyó, ami a lövészárkon túlról bármikor eltalálhatja őket.

A hó előbb csak fehérre festette a lövészárkok fekete falát, majd, kibélelve a mély gödröt, puha takarót borított az ott gubbasztó katonákra. A sűrű hóesés elfedte a kilátást, azonban ez sem akadályozhatta meg, hogy a katonák előtt felderengjen az otthon képe. Most mindenki a szereteteire gondol, hiszen karácsony van, 1914 karácsonya.

Karácsony... Ki gondolta volna, hogy itt éri őket a tél. „Mire lehullnak a levelek, otthon leszünk.” Ezt mondta mindenki, és ők elhitték. Legalábbis, hinni szerettek volna benne. De még csak nyár volt, amikor a világegés elkezdődött, és az ősz akkor olyan távolinak tűnt.

Szenteste van. Ő itt kucorog korgó gyomorral, és a fejére hull a hó. Talán az otthoniak is fáznak, és nincs ünnepi vacsora. De legalább együtt vannak. Lelki szemei előtt megjelent a nagy faasztal a vaskos üveg poharakkal, középpűt a mázas kancsóban néhány fenyőág, körülötte a fehér tányérok. Karácsonykor a csorba szélút is ki kellett tenni, mert ilyenkor többen ülték körül az asztalt, mint szokásosan, hétköznap.

Nem biztos, hogy hús is került az asztalra. Bár anyját ismerve, nyilván szerzett valahonnan legalább egy árva csibét, hogy az unokáknak mégis legyen egy kis hús. Ha kalács van, az „vizes” kalács, töltelék nélküli, hiszen a faluban senkinek nincs a ház körül mák, és a dió se terem meg feléjük, piacról venni pedig nem telik. Ilyen ínséges, háborús időben örülnek, ha a mindennapi betevő falatra jut.

Gyerekek. Hát igen, a nővére gyerekei. Talán egyszer neki is lesz. Most jobb is, hogy nincs. Mit aggódna érte a felesége, és mit aggódna ő, a gyereke miatt. Nem beteg, nem nélkülözik-e? Háborús időben a gyenge, hiányos táplálkozás miatt ez jogos aggodalom lenne.

Ezt ő csak gondolja, de a bajtársán látja, mit órlódik. Pedig inkább érte kellene a családjának szorítania. A lábujjai ugyanis megfagytak, a lyukas bakancsot hiába bélelték ki a tábori sajtó lapjaival. Nyomasztó hírek, silány papíron. Nem csoda, hogy lefagyott a lába.

Abajtársának gyereke van. Már ha megszületett, és minden rendben van. Mert arról nem tud semmit. Az asszonya öt hónapos terhes volt, amikor bevonult. Hetek óta nem kaptak az otthoniak felől semmi hírt. A tábori posta befuccsolt. Talán a kemény tél az oka, meg hogy kényszerűen beágyazták ide magukat, állóháború alakult ki. Se ők nem mozdulnak sehová, se őhözájuk nem ér el semmi. Legalábbis, hír a nagyvilágból régóta nem érkezett.

A legutolsó hír is baljós volt. Annak az ismerős, vörhenyes szőke hajú fiúnak, aki a tőlük harmadik faluban lakott, megírta az anyja, hogy a papa haldoklik. Már akkor

se volt jól, amikor bevonult az unoka. Hogy elhúzódott a háború, az csak súlyosbította az állapotát. A háború senkire nincs jó hatással. Nem is lehet. Folytonos az aggodalom, a rettegés a fronton lévőkéért. És mostanra a hírek is elakadtak. Nem is tudja, mi a jobb ilyenkor, ha jön hír, vagy ha nem.

A ponyvát, ami alatt meghúzódott, egyre vastagabban befedi a hó, szinte paplanként borul rá, csalóka látszatát keltve annak, hogy melegíti. Talán ha váratlanul mégis megérkezne az ellátmány. Az, amiről a szakaszparancsnok azt mondta, küldték, de a rossz útviszonyok miatt, ebben a nagy hidegben, valahol elakadt.

Pedig most még csak nem is lőnek rájuk. Az ellenség is „karácsonyozik”. Vajon nekik jut ennivaló? Előkotorta a bádogdobozt, és derékszija csatjával próbálta lefeszegetni a tetejét. Egy kis keksz volt benne, még korábbról maradt. Talán tudat alatt volt előrelátó, és erre a napra tartalékolta. Hogy neki is legyen karácsony...

A csontszáraz keksz végre ott volt a kezében. Elkezdte szopogatni, hogy tovább tartson. Sokáig forgatta a szájában, nem akarta lenyelni, hogy addig is abban a hitben tarthassa magát, étkezik. Úgy, ahogy az emberek szoktak, karácsonykor.

Most megint felrémlt előtte az otthona. A parasztház, a földes padlójú konyha a kemencével. A lobogó kementűz gondolatára kicsit mintha átjárta volna a meleg. És ekkor az orrában hirtelen érezni kezdte a sülő kenyér illatát. A gyomra összerándult, a szíve beléfacsarodott. Eszik-e még ő ropogós héjú, friss kenyeret valaha? Meddig tart még a háború? Ha nem ért véget őszre, itt ragadhatnak tavaszra, sőt nyárra és jövő őszre is... Talán sose lesz vége a háborúnak? Akárhogy is alakul, már semmi sem lesz olyan, mint régen volt.

Kidugta fejét a ponyva alól, mert még a hóesésen és a szél zúgásán keresztül is meghallotta, nem messze tőle valaki vinnogyva sír. Nem látta jól, de a hang, az elhelyezkedésükből kikövetkeztetve, attól a középkorú férfitől eredhet, aki a mozgássérült feleségét hagyta otthon. Tanárember volt a házaspár mindkét tagja. Nehezen éltek, amióta az asszony lebénuult. A férfi egyszer valamiért megnyílt neki, pedig nem volt bőbeszédű, és nem is nagyon közösködött senkivel. Ez az egyszeri kitérkezés aztán számára sok mindent felfedett. Szegény asszony. Vajon van-e, aki segíti a férje távollétében? Milyen karácsonya lehet az ilyennek? Másokra van szorulva, idegenekre. És pont akkor, amikor senki nincs olyan helyzetben, hogy adakozhatna. Legalább az övéi odahaza összetartanak. Mármint reméli, hogy a nővére segíti a szüleit, mégiscsak ő a fiatal, a nagyobb munkabírású.

Az őszi munkákban el is kellett a segítség. A földjük kicsi, afféle nadrágszíjparcella, de azért abban is megtermett a krumpli, a kukorica. A kertben meg az a kis zöldség. Azt az anyja egyedül is ellátja, de azért a szántóföldön elkel

a segítség. Amíg ő odahaza volt, csinálta. Ki csinálta volna más?! Ő, a szülei kisebb gyereke, még otthon volt. Apjával együtt vitték a gazdaságot. Ha elhúzódik a háború, ebből is mi lesz? Az ő távollétében mindvégig nem támaszkodhatnak a családos lányukra a szülei.

Hirtelen észrevette, hogy a sötétben egy imbolygó, pici fénypont közeledik felé. Ösztönösen a fegyveréért nyúlt, de addigra már oda is ért a másik. A szakaszparancsnoka volt.

Hogy van katona? – kérdezte az újonnan érkező. Kibír még pár órát karácsonyi vacsora nélkül? Most szóltak a főparancsnokságról, valami ételt össze tudtak szedni, kiküldik. Ha csak hótörleszbe nem fut a teherautó, akkor még ma éjszaka megkapjuk a menázsit.

Odébb húzódtok, hogy a szakaszparancsnok is melléféren. Láthatóan beszélgetni akart valakivel. Most már ketten kuporogtak az egyre nehezebb, hótól nyirkos ponyva alatt, amiben volt valami jó is. A másik ember, a bajtársa közelsége, ami kissé mintha felmelegítette volna őt is.

– Mire gondol katona? – fordult felé a szakaszparancsnok. Biztos a hazaiakra, ami teljesen érthető. Karácsony van. Én mindig katona akartam lenni, de még én is úgy tartom, Szentestén a katonának otthon a helye. A szeretteivel. – És bár a kérdést ő tette fel, szinte szóhoz se engedte jutni a másikat. A szakaszparancsnok magáról kezdett mesélni. – Tudja, mindig kemény embernek tartottam magam. Bennem van tartás, és a kitartást, az összeszedettséget elvárom mindenkitől, az alám rendelt állománytól is. De az ember már csak olyan, hogy tervez. Vannak elképzelései a jövőről, ábrándjai, céljai, amiket szeretne megvalósítani. Én még a tavasszal azt terveztem, veszek egy kis házat, és megnősülök. Volt egy kis örökségem, gyűjtöttem mellé még egy keveset. Családot akartam alapítani. A menyasszonyom azonban, amikor elkezdődött a háború, kategorikusan kijelentette: ő nem akar hadiözvegy lenni. Hát gondolta volna, hogy az a nő, akit a gyermekeim anyjának akartam, így áll a dologhoz?! Itt és ekkor megmutatkozott, hogy mégiscsak rosszul választottam, rosszul terveztem az életemet. A házat se vettem meg, most már minék. Ha egyszer véget ér a háború, és marad a pénzből valami, újra kell gondolni az egész életemet. Nem is tudom, mi a jobb? Itt ülni, és nem aggódni, hogy mi van az otthoniakkal, vagy érezni azt, hogy odahaza valaki vár, sőt visszavár? Polyton rám gondol, lesi a híreket, levelet ír, hogy tartsa bennem a lelket, hogy buzdítson, hogy egyszer ennek is vége lesz... maga nem így gondolja, katona?

Sokáig hallgattak, hallgatták a ponyvára hulló hókristályok monoton kopogását. Megint a szakaszparancsnok szólalt meg, mintha nem állná a csendet.

– Rossz itt egyedül. Egyedül, mert otthon nem vár senki. Persze a szavaimból ne a csüggedést vegye csak ki, én azért még nem adtam fel. Ezek magánéleti problémák, ami mindenkinek akad. És ez alól a kemény emberek se kivételek.

Érezte, hogy most már neki is illik szólania. Nem akart barátságatlan lenni ezzel az emberrel, a feljebbvalójával, aki megosztotta vele a gondjait.

– Nekem még élnek a szüleim. Van egy nővérem is, családos, gyerekei vannak. Én is hazagondoltam. Rájuk, hogy vajon hogy boldogulnak. Így, karácsony táján különösen, ha nincs tennivalója, az ember összegzi az életét. Felértékelődnek a rokoni, baráti kapcsolatok. Maradt otthon egy jó barátom, egy sánta fiú. Nagyon okos, van benne kurázi, önként is bevonult volna. De neki meg az lett a veszte, hogy akart volna jönni, de nem engedték, a hibás lába miatt. Biztos vagyok benne, hogy tartja a családdal a kapcsolatot, tán segít is nekik valamit. Rendes ember. De valamiért ő mást gondolt a háborúról. Azt mondogatta, nem hiszi, hogy őszre véget ér. A nagyhatalmak nem szokták ilyen hamar lefűjni a riadót. Marad a háború, ameddig a hatalommal bírók érdeke úgy kívánja. Ő tanult ember, mármint a barátom. Most egyelőre úgy látszik, az ő igaza jött be. De azért a remény él. Bennem legalábbis. Mindenkinek az lenne a legszebb karácsonyi ajándék, ha véget érne a háború. Hiszen már úgyis nagy a veszteség, miért haljanak meg még többen?! Kinek jó az?! Az egyszerű embernek bizonyára nem. És én úgy látom, a lövészárkok tele vannak egyszerű emberekkel...

Egy darabig mindketten hallgattak. Hogy teljen az idő, vagy hogy legalább annak az érzetét keltsék, a lövészárkokban is lehet kulturáltan viselkedni, társas, közösségi kapcsolatokat fenntartani, ismét a szakaszparancsnok szólalt meg.

– Magát várja otthon valaki? Már úgy értem, a szűkebb családján kívül.

Ezen el kellett töprengenie. Vajon miként gondol rá az a lány, aki valamikor iskolatársa volt, és az utóbbi években néhányszor, amikor összefutottak, élénk érdeklődést mutatott iránta. Ha találkoztak, mindig szakított rá időt, hogy hosszasan elbeszélgessenek. Tudja róla – legalábbis, amikor ő bevonult, még úgy volt –, nem kötelezte el magát senkinek. Szemrevaló lány, falusi viszonylatban kifejezetten csinosnak mondható. Még a városi lányokkal összevetve is. Egyszer-kétszer meg is táncoltatta a szüreti, na meg a karácsonyi bálokon. És szinte észrevétlenül, gondolatai megint csak visszakanyarodtak a karácsonyhoz. Ha most otthon van, talán sorsdöntő is lehetett volna számára ez az idejű karácsony. Ha nincs a háború, és ő otthon van. Mint egy egyszerű gazdálkodó, aki a földet túrja, de boldog és elégedett, mert van tennivalója, van értelme és látható eredménye is a munkájának. Egy földműves, aki élvezzi a szorgos munkája gyümölcsét, és arra alapozva házasodik. Ő megtette volna. Most már szinte bizonyosra vette, ha otthon van, megkéri a lány kezét. Miért is ne?! Egyszer csak el kell kezdeni az életet, a családalapítással se lehet örökké várni.

– Nincs, nincs senkije, aki a szülein és a testvérén kívül – beleértve a barátját is – odahaza várná?

A megismételt kérdést már modortalanság lett volna válasz nélkül hagyni.

– De, van egy lány. Legalábbis, azt hiszem, gondol rám. Tudja, hogy bevonultam. Amikor utoljára beszéltem vele, aggodalmat éreztem ki a hangjából. Mintha látatlanban is féltett volna. Ez azért reménykeltő, nem?!

A szakaszparancsnok bólintott.

- Az, reménykeltő.

- Tulajdonképpen nem volt még közöttünk komolyabb kapcsolat, de ahogy nekem, másnak se volt elkötelezve a lány. Ha most otthon vagyok, biztosan megkérem. Igent mondott volna.

- Az jó, ha igent mondanak az embernek - nyugtázta a szakaszparancsnok. Nekem is keresni kellene a háború után valami jóra való lányt, vagy asszonyt. Esetleg hadiözvegyet, aki tudja, mit jelent a háború. Jó lenne lecsendesedni, nyugodtan élni. Hiszen békében is kell a katona. Arra, hogy kiképezzen másokat, vagy csak egyszerűen, hogy legyen, aki készenlétben áll, ha a hazát támadás fenyegetné. A katona hasznos ember, nem?! De a katona is élni akar. Itt élesben megy minden. Nem tudom, lesz-e alkalomunk, magának és nekem, egyszer még az életben a leánykérésre?! Ne is hallgasson ide. Amit mondtam, felejtse el. A katona azért megy a csatába, hogy győzzön. Nem lehet feladni, mert akkor nincs semmi értelme. Annak se, hogy itt vagyunk, és talán annak se, hogy megszülettünk. Valamit inni kéne. Ilyenkor inni kell a férfiembernek, mert ellágyul. Megbicsaklik az önbizalma, és kételkedni kezd. Nem csak önmagában, mindenben. Pedig azt nagyon nem szabad. Különösen nem a csatatéren. Látja, agyamra ment ez a hideg. Hogy csak szakad a hó, és nem jön a menázi. Már egy forró teáért is hálás lennék, hátha még egy gyűszűnyi rumot is kapnánk. Csak úgy, a karácsony tiszteletére.

A közelben megint felhangzott a vinnyogó sírás.

- Ez melyik? - kérdezte a szakaszparancsnok.

- A tanár - felelte ő. A rokkant feleségét siratja. Az meg otthon valószínűleg őt. Nem is tudom, melyikük a nyomorultabb. Talán ez itt. Mert tudja, hogy segíthetne, ha otthon lenne. De a hivatalban azt mondták, az asszonynak a férjén kívül van más rokonsága is, gondoskodjanak róla ők. Megtehetik. A nő fivérei már idősebbek, őket nem rukkoltatták be.

- Szegény asszony, szegény ember! - a szakaszparancsnok sóhajtott, aztán felállt, hogy a többi katonához is szóljon pár bátorító szót. Ha másról nem, a közeledő menázsíró. Mit tudna itt az ember mást, reménykeltőt mondani? Az étel, már az is egyenlő a reménnyel. Hogy nem hálnak éhen. Legfeljebb elesnek a csatában, de éhen nem hálnak. Erről gondoskodnak azok, akik ide küldték őket.

Ahogy a hétrét görnyedő alak egyre távolodott tőle, arra gondolt, egyformák ők. Sérülékeny, érző emberek. Mindegy, hogy ki, milyen poszton van, egyszerű honvéd vagy szakaszparancsnok, mi a gondja, milyen volt az addigi élete, milyen jövő vár rá. Most ide vannak együvé rendezve, a sors által toborozva, hogy együtt, egy végtelen hosszúságú lövészárokban karácsonyozzanak. Már szinte nem is csupán bajtársak, családtagok. Jobb híján. Egy nagy család tagjai. Az emberiség nagy családjáé, amely nem bír nyugton maradni, és időről-időre háborút provokál. Persze, sohasem azok esnek el a csatatéren, nem azok kuporognak ázott ponyva alatt, éhségtől görcsbe rándult gyomorral, akik kitalálták a háborút.

Ezt a karácsonyt az egyszerű honvédek nem akarták itt, együtt tölteni a lövészárokban. Odahaza mindenkit vár valaki. Azt is, aki esetleg még nem is tudja, kicsoda lesz az illető.

A karácsonyt nem azért találták ki, hogy az ember azt a lövészárokban, a szeretteitől távol, éhezve, fázva, nyomorúságos körülmények között töltsse.

Hol itt a szeretet?! A szeretetnek pedig mindenütt ott kéne lennie. Különösen karácsonykor. A szeretet nem fáradhat el, a szeretetnek élnie és érződnie kell. Nem szokott költői észjárással gondolkodni, ennek ellenére úgy érezte, megszállta az ihlet, a karácsonyi áhítat. Ellágyították a saját gondolatai, rabul ejtette a karácsony szelleme. Ismét végiggondolta, kikkel van itt együtt, kik is alkotják ezt az ideiglenes családot körülötte? A fiatal, vörhenyes szőke honvéd, a sírdogáló tanárember, a szakaszparancsnok, a többi, távolabb gubbasztó bajtársa, akik ugyan térben távol vannak tőle, azonban lélekben itt vannak közvetlenül mellette, vele együtt a lövészárokban, karácsonykor.

Hajnalodott. Megszelídült az időjárás, a súlyos, sötét-szürke felhők felszakadoztak, egyre csendesebben esett, lassan már csak szállingózott a hó. Valahol, előbb vagy utóbb, a nap is felkel.

Jobbra tőle, a sírás elcsitult, úgy látta, a szakaszparancsnok a tanárember vállán nyugtatja a kezét, és halk hangon valamit, vélhetően vigasztaló szavakat mormol neki.

A pillanatnyi csöndben jól hallatszott egy közeledő teherautó motorjának berregése, ami a menázsival talán elhoz nekik is egy darabka karácsonyt. Még ha kicsit megkésve is...

Szivárványos tafota

Az öreg - családon belül nagypapa, másoknak, nem ritkán, vén fősvény - valóban igen takarékos, mértéktartó életvitelt folytató, morózus, magának való ember volt. Mindenki tudta róla, hogy nem szívesen vidámkodik még a családjával sem, hát még idegennel. Hozzátartozóitól megkövetelte az abszolút fegyelmet, utasításai feltétlen megtartását, házon belül a katonás rendet, másokkal szemben a határozott, de minden körülmények között tisztességes elbánást, becsületes eljárást.

Hát igen, a nagypapa a fogához vert minden fillért, főlősegesen egy árva petákot se adott ki a markából. Persze, meg is dolgozott érte. Még vénségére is megfogta az eke szarvát, kijárt aratni a kaszásokkal, részt vett a szüreteken, hajlott hátára köttette a puttonyt, úgy erőltette fel magát a hegyre, de így hetvenen felül is, még mindenben igyekezett az élen járni. Agyondolgozta magát azért a kevéske pénzért, hogy családja szerény, de biztos megélhetését fedezni tudja. Arra nem telt, hogy félre is tudjanak tenni, mindent folyamatosan feléltek, nagy volt a család. Soha nem volt egy árva garas sem, aminek ne lett volna meg a helye a szerteágazó háztartásban.

A lányka, az első kisunoka, mindezt nem értette még, és nem is nagyon érezte szükségét, hogy többjüket legyen,

hiszen amire feltétlenül költeni kellett, arra a közös háztartásban élő nagy család minden tagjának, mindig jutott.

Cseperedve azonban egyre-másra észrevette a saját személye, meg a más lányok közötti különbséget: ennek tarkább a ruhája, mint az övé, s gyakrabban is változtatja, amannak színesebb szalagot kötöttek a hajába, azután meg a mások háza is rendszerint nagyobb, a közvetlen szomszédjuké is, mely szinte leárnyékolja az ő – hátsó udvarra hosszan elnyúló, alacsony mennyezetű – paraszti portájukat.

Úgy tízéves lehetett, amikor a bolondos, szoknyákat lobogtató falusi szél átfújta a szomszédék telkéről egy színes képekkel teli újságot. Ilyent még nem is látott! Az újság lapjain ugyanis csodaszép lányok és asszonyok mutogatták magukat pompázatosnál-pompázatosabb ruhákban. A legszebb azonban a végén volt, a hátsó borítón, ezért a csodálkozástól önkéntelenül felkiáltott: Ez egy valódi tündérkirálynő! A pazar ruhában bábuként pózoló, lárvacú fiatal nő szivárványos színű, fodros-bodros, térdig érő harangszoknyát viselt, melyet fényes öv választott el a hasonlóan szivárványos színű felsőrésztől. A látottak szinte megbabonázták. Csak ült a kép előtt, és káprázó szemével próbálta a látványt magába szívni, megörökíteni. Egyszer csak súlyos férfikéz ereszkedett a vállára: mi a csudát mívelsz? Kie ez az újság? Honnét vetted? A munkától bütykös ujjak fogása nem lazult, s bár fájdalmat nem okozott, kikényszerítette belőle az őszinte választ: nem vettem el sehonnan, idefújta a szél! Aztán mit nézel annyira rajta? Próbálta a háta mögé dugni, de nem sikerült. Az öreg elvette a kezéből. Miféle ruha ez? A lányka ekkor már értett a betűkhöz, előzőleg el is olvasta, amit a lap alján a ruha színéről és taft anyagáról írtak, most azonban úgy mondta, ahogy emlékezett rá: szivárványos tafota. És ez neked tetszik? Nagyon! – sóhajtotta, s szinte beleremegett a vágyakozásba. Ha neki egyszer ilyen ruhája lehetne!

Az öreg nem szólt semmit, csak odanyújtotta az újságot. Hátat fordított neki, és befelé indult a házba. Mentében, csak úgy a vállá fölött morogta: tudod, mit kell vele tenni. Add rögvést vissza a szomszédéknak!

Az újságban látott kép azzal, hogy elkerült a szeme elől, már nem jelentett sajnó fájdalmat a kicsi lánynak, s hiányérzete se volt, lassan el is feledkezett róla, bár eleinte – maga sem értette, hogy miért – még álmodott is róla. Ha egyszer ő is egy olyan tündérruhát viselhetne! A legszebb lenne benne a világon!

Teltek-múltak az évek. A munka nem lett kevesebb, csak az éltető erő. Az öreg még mindig hajtotta magát, bár többen mondták neki, fölösleges ez a nagy hajsza. Hiszen a gyerekek elmentek a háztól, már az unoka is felnőtt nő, lassan férjhez megy, ősszel meg lesz az eljegyzés.

Készültek is rá nagyon. Mindenki izgatott volt, hamarosan már csak két hét volt hátra a várva várt nagy eseményig.

Az eljegyzés előtt pár nappal az öreg rosszul lett. Talán a nyárvégi, erőltetett mezei munka tette, vagy hogy az őszi szántásból is kivette a részét, s a szüret is csak nemrégiben

ért véget. Megviselte a sok munka – legalább is, a család ezt gondolta. Bevitték a kórházba, de az orvosok nem sok jóval kecsgették a hozzátartozókat. Kimerült, elfáradt a motor – mondták –, megtört a test, elfásult a lélek.

Mikor reggel bementek látogatni, már a halálán volt. Megfogta a fölébe hajló felesége kezét, és gyenge hangon valamit suttogott neki. Az asszony nem értette. Rákérdezett: mit mondtál? Az öreg, amennyire csak telt tőle, emeltebb hangon megismételte: az ágyunkban, az én feleimen, a matrac alatt, kendő, benne pénz. Mi legyen vele? A Terkának, a kézfogóra. Én gyűtöttem ruhára, garasonkint, nyolc éven át. Aztán milyen legyen az a ruha? Hát olyan, amelyet annyira akart, szivárványos tafota.....

Alázattal

Hosszú ideig nagyon ragaszkodott hozzá, szinte anyjának tekintette, annyira szerette az öregasszonyt, a nagymamát. Nyomós oka volt rá, hiszen – miután meghaltak a szülei, és árván maradt – ő nevelte, senki más.

Ahogy azonban serdült, a nagymama egyre jobban befogta. Ő persze berzenkedett, hogy vele miért végeztet házimunkát, amikor cselédet is tartanak. Mert azt is tartottak, nem is egyet, meg szolgálot, aztán odakünn az „udvarost”, és egy kocist. A földeken fogadott béreseik serénykedtek, nem túlságos pénzért, de telt rá a hatalmas gazdaság bevételeiből. Az intézőt megspórolta az öregasszony, megözygyűlését követően ő állt a férje helyére, és legalább olyan kemény kézzel irányította a munkát, mint annak idején az ura.

Mindezek ellenére, őt néha jobban megdolgoztatták, mint a cselédeket, amiből következően, a térde idővel érdes lett a négykézláb végzett felmosástól. Nem is mert rövidebb ruhát felvenni, félt a szegénytől, így senki nem láthatta, hogy a szoknya alatt drága selyemharisnyát hord. Kézfejen örökké vörös volt a bőr a sok hidegvízbe nyúlkalástól, alkarján meg apró, belilult hegek éktelenkedtek, árulkodó jelei a süttö körüli kezdeti ügyetlenkedéseinek. Ez utóbbi esztétikai hiányosság eltitkolására csupán a téli hónapokban adódott némi esély, amikor hosszú szárú, csinos bőrkesztyűt viselt.

Hiába volt tehetős lány, a nagymama felügyelete mellett végzett kemény házimunka nyomait folyton takargatnia kellett, ha társaságba ment. Azt persze nem tekintette előnynek, hogy a nagymama akaratának hatékony érvényesítése révén, szinte észrevétlenül, egyre gyakorlottabb, egyre ügyesebb háziasszonnyá vált.

Mikorra betöltötte a tizennyolcat, döntő elhatározásra jutott: feleségül megy az első kérőjéhez, csak hogy elkerülhessen hazulról. Magában szilárdan eltökélte, szentül megfogadta, férjes asszonyként soha többé nem fog a nagymama előtt megalázkodni, térdepelni, amint azt a ház kövezetének felmosásakor, eddigi életében oly gyakran kényszerült megtenni.

Hamarosan került is mellé egy jóképű fickó, akinek kívülre, a hatalmas gazdaság is nagyon imponált, de főként

a gondolat, hogy a házasságkötéssel jócskán örökölhét is, a leányunoka-feleség révén.

Az udvarló igen gyorsan otthon érezte magát a háznál, olyannyira, hogy megszorongatta a cselédlányt, mert tetszett neki, hogy bögyös-faros, s ráadásul az orcái is olyan roppanósan, egészségesen pirosposzsgásak.

A kocsis arca ugyan nem rózsásnak, inkább borostásnak volt mondható, mégis közelebbi kapcsolatba került azzal is, a tenyere révén, csak persze más formában. Őt ugyanis megpofozta, mert késve ment ki elé az állomásra, s hazafelé még a szekérrel is összerázatta.

Közben őt a nagyanyja hiába kérlelte, óva intette – tekintettel az ifiúrral megtapasztaltakra –, ne hozzon elhamarkodott döntést. Nem tágitott, ahogy tervezte, rögvést fejest ugrott a házasságba.

Hát, amilyen hamar belészédült a – nem kevés kívánnivalót maga után hagyó – kapcsolatba, olyan gyorsan sikerült is kiábrándulnia belőle.

Az ifjú férj ugyanis, megalapozott anyagi helyzetük biztos tudatában, elkezdett kaszinózni, és időnként jócskán kimaradozott az ivócimborákkal. Kevés idő elteltével foghegyről beszélt vele is, s elvárta, hogy otthon saját kezűleg végezze a házimunkát, mondván, nagyanyja mellett volt ideje beleszokni, megtanulni. Meg aztán, minek azért másnak azt a temérdek pénzt kifizetni...

Egy darabig csinálta, míg friss volt a szerelem, azután megelégtelt. Hiszen ismét cseléd lett, immár ugyan a maga cselédje, de fogoly a saját háztartásában. Amikor pedig ráadásnak elcsattant az első pofon, mert a férjén számon merte kérni az egyre gyakoribbá váló, ismételt kimaradásokat, betelt a pohár.

Elhatározta, lesz, ami lesz, nem tűr tovább, visszamegy a nagymama szoknyája mellé, kipihenni a házassága fáradalmait. Legalább is, átmeneti időre, amíg jobb, megbízhatóbb társat nem talál.

A fogadalmát azonban – s ehhez erősen kötötte magát – semmiképpen nem akarta megszegni, mármint, hogy ő többet nem térdepel a nagyanyja előtt, nem lesz a cselédje. Elvált asszonyként, ő most már senki másnak, csak önnön magának akart szolgálni.

Arra azonban, amit odahaza talált, nem számított.

Már az állomáson, ahová elébe jöttek, a kocsis elmondta, mi a valós helyzet.

Nem írták meg – nem akarván elrontani a rossz hírrel mézes heteit, hónapjait –, hogy nagyanyját szélütés érte. Túlélte ugyan, de mozgásképtelen lett. Már csak üldögél a karosszékben vagy fekszik az ágyában egész nap, alig szól valamit. A ház népe sajnálja persze, de hát mindenkinek megvan a maga dolga, nem érnek rá a nagybeteg kényelmével foglalatzkodni.

Alátványra, ami odahaza fogadta, igazából nem készülhetett fel.

Ahogy meglátta a székében magatehetetlenül ülő öregasszonyt, a párnába süppedt, hófehér hajtól övezett, betegségtől lesóványodott, beesett arcot, az ezer ránc mélyéről tétován pislákoló, fáradt szemeket, egészen belésajdult a szíve.

Ez lett az ő parancsoló tekintetű, katonás léptű, pattogó szavú, perlekedő kedvű nagyanyjából? Szinte élőhalott...

Megszánta nagyon. Csókolta az arcát, kérdezgette, hol fáj, mi fáj, mindenben igyekezett a kedvére tenni. A halk szavakból, a gyenge mozdulatból hamarosan kiderült, a lábát fájlalja leginkább. Megemelte hát a nagy szoknyát, és rögtön észrevette, a vendégváró magas szárú cipőjét viseli, azt adták rá, s igencsak szorosra fűzték. Szegény, hogy fájhatott neki, és senki nem figyelt rá.

Bele se gondolva, mit tesz, elébe térdelt, és amilyen gyorsan telt tőle, kezdte kifűzni a cipőt. Csak amikor látta a megkönnyebbült arcot, akkor nyilallt belé a felismerés: lám, még szinte haza se ért, máris megszegte a magának tett fogadalmát.

Önként térdelt a nagyanyja elé, és ezután mindig meg is teszi, ameddig csak teheti...

Pipacskoszorú

A folyó menti kis faluban, tizenöt felett és huszonöt alatt, minden lány szép volt. Igazán szépek. A szomszédos falvak legényei nemhiába nőültek innen a legszívesebben. A szépek között is azonban a legszebb két leány volt, akik közül nem lett volna könnyű kiválasztani, alkalomadtán melyikük vinné el a pálmát egy összehasonlítás során. Nehéz volt összevetni a szépségüket, mivel annyira különbözőek voltak. Egyikük aranyszőke szőghajból készült, derékig érő fonatot viselt, mely minden lépésénél virgoncon ugrándozott előre-hátra a formás hát és a kerek mellecskék között, a másiknak hullámos fekete haj borította a vállát karcsú dereka fölött, egészen a háta közepéig. Míg a szőke, nagy, nefelejcskék szemekkel bámészkodott a világra, a fekete, fényes bogárszemeivel búvólte el mindenkori közönségét.

A lányok kisgyermek koruk óta a legjobb barátságban éltek egymással, nagylánykorukra pedig ez a barátság szinte már testvériesen bizalmassá, szorossá vált. Minden örömeiket, bánatukat megosztották, s erősen megfogadták, soha nem lesz titkuk egymás előtt. Együtt jártak ki a földekre, a mezőre dolgozni, ugyanakkor, ha a tollfosztásról, kukoricahántásról elmaradt az egyik, el nem ment volna a másik sem. Faluszerte mindenki tudta, hogy úgy az iskolában, mint a templomban, ha a szőke Anka mellett volt egy szabad hely, oda a fekete Terkát várta, oda csak ő ülhetett le. Dologidőben hol az egyikük kertjét kapálták, hol a másikuk veteményét gyomlálták, három napig az egyik vendégeskedett a másik családjánál, majd amaz adta vissza a hasonlóan hosszú ideig tartó látogatást. A családok elfogadták, hogy mivel a lányok egy szem gyermekei voltak a szüleiknek, hát egymásban találtak testvérré, lelki rokonságra.

Ha a munkában egyek voltak, már miért ne lettek volna egyek a pihenés óráiban? Ezen időben gyakran andalogtak kart-karba öltve a folyóparti füzesben, sügtakbúgtak, máskor meg bejárták a nyáridő teljes pompáját kínáló, viruló határt, s ölnyi halomban szedték a mezei

virágot, hogy koszorút fonjanak belőle egymás számára. Szép lányra, szép koszorú való. S bár Anka székeségéhez a búzavirág kékje illet jobban, ő mégis a pipacsból kívánt magának koszorút fenni. Fáradsága azonban rendre hiábavalónak bizonyult: a pipacs gyenge, szőrösen is törekeny tejes szára nem hajlott, a vörös szirmok pedig leperegtek, mielőtt a száruk egymásba kapaszkodhattak volna. Ha én egyszer férjhez megyek, a menyecskeruhámhoz pipacskoszorút akarok viselni – ismételte Anka szinte konokul. A másik meg csak nevette: Nem való pipacsból koszorút fenni, meg nem is lehet, punktum!

Az évek múlásával a lányok eladósorba kerültek. Nekik ehhez is feltételük volt: Nem szeretnek bele ugyanabba a legénybe, és sohasem állnak egymás útjába, ha szerelemről van szó.

Már a kukoricát is kibújtatták csuhéruhájából, amikor az őszi szél új legényt sodort a faluba. A Dunántúlról települt át, jöttek vele a nagyszülők, a szülők, egész sise-rehadat hozva magukkal, a nagyfiú mellett még három kisebbit, s ráadásnak egy leánykát.

A faluban forrni kezdett a levegő, mert bár szépek voltak a lányok, azonban sokan voltak eladósorban, férjnek való meg alig akadt. Az idegen fiatalember derék, szépszál legény volt, hullámos fűrtöktől övezett homloka alól melegbarna szemek mosolyogtak elő, kemény koponyájából pedig okos gondolatok jutottak a napvilágra. Hamarosan szava lett a faluban, s megkedvelte a nép.

A szüreti bál volt az első, ahol a többek által csak hírből, látásból ismert jövevényt mindenki alaposabban meggustálhatta. Majd kiesett a lányok szeme, miközben körbejárt a nagy teremben. Vajon kinél köt ki, kit fog tánca vinni – ez járt minden eladó lány fejében. Hát megkapták a választ. A fiú sorban megtáncoltatta mindegyik lányt, köztük a kettő legszebbet is. Mire a végére járt, véget ért a bál is. Tán csak próbálgatta a lányokat, vagy kereste közöttük a neki valót, nem lehetett tudni.

A következő alkalom a karácsonyi bál volt, ahol a legény megintcsak derekasan megforgatott minden jelenlevőt, de a legtöbbször mégis az Ankát, meg a Terkát vitte tánca.

Közben lassan elmúltak az ünnepek, majd a tél utolsó hónapjai is véget értek. Csöpögtek az ereszek, csurgott a hólé, hömpölyögve áradt a folyó. Ahogy napról-napra melegeedett az idő, a lányok is kezdtek kijárni a határba, dolgozni is, no meg minden másért. A furcsa csak az volt, hogy a falubéliek most többször látták egyedül Ankát is, Terkát is, mintha a két lány szándékosan kerülni akarta volna egymást. Mert amikor Terka kereste Ankát, az otthoniak azt mondták neki, a lány most éppen tejért van. Amikor meg Anka kereste régi barátneját, a háziak azzal ütötték el a kérdést, hogy a tojást hordja szét, odalenn van, a falu másik végén. Pedig nem haragudtak meg egymásra, még csak nem is nehezteltek, az csak később derült ki, hogy mi volt a dolgok hátterében.

Eljött a húsvét, a Feltámadásnak ideje, na meg a tavaszé, a szerelemé. A templomban kivételesen az Anka meg a Terka is ott voltak, szokás szerint le is ültek egymás

melé. Mosolyogtak, de mosolyuk fátyola mögött sápadt tartózkodás bújt meg. Énekeltek együtt a tömeggel, érezték az áhítatot, de az eszük, meg tán a szívük is, valahol másutt járt.

Az istentisztelet már majdnem véget ért, amikor a plébános kihirdette a szépszál dunántúli legény és a falu legmódosabb, de tán legkevesébé tetszetős lányának az eljegyzését. Volt, aki örült, mások gratuláltak, sokuknak az irigység szedte redőkbé a homlokát, de a legnagyobb változás Terkán és Ankán látszott. Ezek csak felálltak, összekapaszkodtak, mint régen, és bizonytalan léptekkel kimentek a templomból. A folyóparti füzes felé vették az rányt. Leültek, vagy inkább lerogytak, és előbb Ankából, majd Terkából szakadt ki a sírás. Ankának alig lehetett érteni a szavát: Hát pedig én, én azt hittem... engem, hiszen tegnap is apámnál járt. És olyan sokszor hívott sétálni, a kert végébe, a folyópartra, meg a határba is...

A másik rákontrázott. Hát téged is? Engem, engem is hívott, és én el is mentem, és ugyanott, én szerettem... Te is? Hát veled is? Egymás nyakába borultak, és nem állított gátat semmi a könnyeiknek.

Hát igen, megcsalták őket. Mind a kettőjüket. És ugyanaz. Amit éppen el akartak kerülni. Amit sohasem akartak. Megbántani a másikat, útjába akadni. És akkor egy harmadik. Nem is a legszebb. Hosszú hallgatás után újra Anka szólalt meg: Meghalok érte, vagy utána, a folyónak megyek. Nem lesz már nekem pipacskoszorúm...

Másnap Anka eltűnt. Napokig keresték, mígnem a folyó egy félreeső partszakaszán, a vízhez közel, a fűvön egy pár pillangós papucsot, egy kalárist, és egy hímzett ünnepi kötényt találtak. Mindenki tudta, hogy az Ankáé volt.

Terka akkor kiment a határba, és minden pipacsot letépett, leszaggatott, amit csak ért. Kivitte a folyópartra, leült és fenni kezdett. Ha eltépődött a szár, újra kezdte, és újra és újra. Már ráesteledett, amikorra összeállt egy valódi pipacskoszorú. Akkor bedobta a vízbe: Légy ott pipacskoszorús menyecske, ahol most vagy, Anka! Légy pipacskoszorús menyecske örökre! Azzal hazaindult. És amikor egy hónap múlva kifogták a folyóból Ankát, még csak a sírját se volt hajlandó megnézni. Számára már akkor elment Anka, amikor őt, a testvérét egyedül hagyta, és magával vitte a hosszú útra a pipacskoszorút...